

יאסר ערפאת בעת הראיון עם "העולם הזה" בכירות הוצרה: רוח-רבאים לבעה לפתע עור וגידים והפכה אדם בעור ודם

חיר פילוג ומילחמת-אחים בינו ובין הקבוצות הקיצוניות. לא פעם הוזכרה בוויכוחים אלה פרשת אלטלנה. אך מבקרי-ערפאת שכתו עובדה חשובה: בן-גוריון ירה ב' אונייתו של בגין, והביא לחיסול אצ"ל ולח"י. רק אחר כך שקמה מדינת-ישראל, ואחרי שיכול היה להצביע על הישגו הגדול: כינון העצמאות העברית.

● האמנה האומללה

מעשה הצליח יאסר ערפאת להוביל את תנועתו ואת עמו בשיטה זו בדרך ארוכה למדי לקראת עמדות מציאותיות.

העמדה ההתחלתית של אש"ף היתה שלילה מוחלטת של חלוקת הארץ ושל כל זכות יהודית בה. זאת היתה העמדה ההיסטורית של העם הפלסטיני במשך שלושה דורות: היהודים הם פולשים זרים, הציונות היא תנועה נחלגית אירופית ומלשיר בידי האימפריאליזם. הצהרת בלפור היתה בלתי-חוקית, וכמוה הקמתה של מדינת-ישראל על פי החלטת האו"ם.

עמדה זו מצאה את ביטוייה במיסמך שהוקם לעם הי פלסטיני יותר מכל דבר אחר: האמנה הלאומית הפלסטינית שהנוסח הסופי שלה התקבל במושב המועצה הלאומית הפלסטינית שנערך בקאתיר בין ה-17 ביולי 1968. היא שללה את חלוקת הארץ, את קיום מדינת-ישראל, את זכותם של היהודים בארץ (מלבד אותם שהיו בארץ לפני "הפלישה הציונית"). את עצם היות היהודים אומה נפרדת. היא קבעה כי המאבק המזויין הוא הדרך היחידה לשיחרור פלסטין.

מבחינה היסטורית, היתה זאת הצהרה של "אף על פי כן", קריאת-תגבר של העם הפלסטיני בשעה שהיה בנקודת-השפל של ההיסטוריה שלו, אחרי שכל הארץ נכבשה בידי ישראל וכל המדינות הערביות הזכו והוכסו.

כעבור כמה שנים גיבשה התנועה קונסנזוס חדש, שהתבטא בסיסמה "מדינה דמוקרטית לא-עדתית, בכל שטח פלסטיני, שבה יתנו יחד בשלום ובשוויון מוסלמים, נוצרים ויהודים." בעיני ישראלים נראתה סיסמה זו, בצדק, כשינוי טכסיטי בלבד — הלבשת הרעיון של השמדת ישראל בלבוש תעמולתי אופנתי יותר. אך בעיני הפלסטינים עצמם היתה בסיסמה זו שינוי גדול: לראשונה הכירו בזכותם של כל היהודים להישאר בארץ, הביעו — לפחות בתיאוריה — את הנכונות לחיות עימם בשלום. אך בין עמדה זו ובין הנכונות להשלים עם קיום מדינת-ישראל הפרידה תהום. עוד ב-1970 הגדירו פירסומים רשמיים של אש"ף את הרעיון של הקמת מדינה לאומית פלסטינית בחלק מן הארץ כמדינה ציונית נגד המהפכה הפלסטינית*.

השינוי הגדול בא אחרי מילחמת יום-הכיפורים. יתכן שהושפע מן הרוחות החדשות שהחלו נושבות ממזרחים. יתכן גם שהיתה זאת תוצאה של התפתחות אותנטית אי-שית, שהונח עשה פשוט את שלו. המנהיגות המרכזית של פת"ח — שהיא גם המנהיגות המרכזית של אש"ף — התרגמה לרעיון שיש להשלים עם קיום ישראל וזכתור להקמת מדינה פלסטינית לצידה.

אילו נאמרו הדברים אז בגלוי, בצורה חדשה וברורה, היו מעוררים בעם הפלסטיני הלם. התנועה היתה מתפ"קת, התתפוצצות היתה קוברת תחתיה אישים ומוסדות. כדי להשתיש את הרעיון היה צורך בתהליך הדרגתי, איטי וזהיר — וזה התאים מאוד לאופיו של יאסר ערפאת.

● פ'אומים לבנין

ב' חודשים הראשונים אחרי מילחמת יום-הכיפורים החל נציג אש"ף בלונדון, צעיר ילידיפו בשם סעיד חמאמי, לפרסם בעיתוני בריטניה מאמרים שעוררו הד רב.

* בין השאר בספר ערבי שהופיע בהוצאה הרשמית של אש"ף בבירות, בשם אורי אבנרי והציונות החדשה, שבו נערך ויכוח נוקב עם מה שנקרא אז "תוכנית אבנרי".

כאשר עלה יאסר ערפאת על כבש האוניה בנמל ביי-רות, שעמדה להביאו לגלות חדשה בדרך הנדודים הארוכה שלו ושל עמו, היתה מנהיגותו בקרב העם הפלסטיני חזקה ובלתי-מעוררת, כפי שלא היתה מעולם. כאשר ירד בכבש המטוס בעיר המארוקאית פאס, שם נערכה כעבור כמה ימים ועידת-הפיסגה הערבית, הסתבר שקומתה גדלה גם בעולם הערבי כולו.

● "אלטלינה" פלסטינית

אפשר להדחיק מנהיג ולפטר מפקד. אך איך אפשר להדיח או לפטר סמל?

סמל אי-אפשר אף להרוג. אילו נפל יאסר ערפאת קורבן לאחד הנסיגות הרבים שעשה שרון להרגו, בדרכים שונות, בעת המצור על בירות, לא היה הדבר שם קץ להשפעתו, אלא להיפך.

כקדוש מת היה כוחו גובר עוד יותר. מזה נבע יחסו הפאטאיסטי לתוצאות האפשריות של המצור.

אולם יש לסוג זה של מנהיגות מיגבלות משלו. הן ליוו את התנועה הפלסטינית מאז קום אש"ף.

העם הפלסטיני מפורז עתה בארצות רבות. חוק ממתיר מיספר בארצות המערב. כל בני העם הפלסטיני חיים תחת עיניהם הפקוחות של מישטרים דיקטטוריים. לא רק בשטח חים הכבושים בידי ישראל, אלא גם בירדן, בכוחית, בסוריה, במצרים, בסעודיה ובתריסר ארצות אחרות אין הפלסטיני חופשי להרים את קולו, להתארגן כרצונו, להביע את דעתו, להתווכח באופן חופשי.

משום-כך לא ייתכן מנהיגות פלסטינית סמכותית, הי יכולה להביא במהירות להכרעה, דמוקרטית או אחרת. אין גם מנהיגות פלסטינית המסוגלת לכפות את רצונה על העם בכוחם של מכשירים שילטוניים. כל התהליך של שינוי עמדות בעם הפלסטיני הוא בהכרח תהליך איטי, ארוך, מורכב ומסורבל.

כאשר אומרים הפלסטינים שהם העם הערבי היחיד שבו קיים היסטר דמוקרטי, הם מתכוונים לכך: רק בכוח של קונסנזוס לאומי רחב, המתגבש בהדרגה כנגד התפוצה הפלסטינית, יכולה המנהיגות לפעול ודתפקד.

מכיוון שכל החלטה של אש"ף נוגעת לאינטרסים של מדינות ערביות אחרות, התהליך קשה עוד יותר. כל מדינה ערבית מקיימת את סוכניה בתוך אש"ף, וכמה מדינות ערביות אף הקימו אירגונים פלסטיניים משלהם, הלוחד מים את מילחמתן בתוך אש"ף. כך הפך אש"ף למרבה אסונו, זירת-הקרב בין המדינות הערביות השונות — דבר המגביל עוד יותר את יכולת מנהיגיו לגבש עמדות לאומיות עצמאיות וברורות.

ככל הסבך הזה, מזדקרת מנהיגותו של יאסר ערפאת, וקבוצת מייסדיפת"ח שמביבו, ככוח המזכר העיקרי, הוא מסמך, ברומנית, את המצוקה הפלסטינית, את אחדות התנועה ואת עצמאותה — עצמאות כלפי האופוזרופי פות של מדינות-ערב השונות.

אולם ערפאת שילם מחיר יקר עבור האחדות. כדי לשמור על הקונסנזוס ולקיים מידה של ליכוד במיסגרת אש"ף, נאלץ לתמרן ולהתפשר בלי הרף. הוא התקדם, בדרך שבהר לעצמו, רק בצעדים קטנטנים, זהירים, בהיתקלו במחסום אחד, ולפעמים אף נסוג. כימעט תמיד, אחרי שהוא או צדד מאנשיו השמיע הצהרה המסמלת פריצת דרך, באה אחריה ההכחשה שנועדה להרגיע את המתנגדים. **בעיני משקיפים זרים, בייחוד בעולם המערבי, רבו, שיטה זו שרת מנהיגות נראית תמוהה ביותר. היא מעוררת אצלם לא פעם זעם, תיסכול ואף שאט-נפש. אך מקורה בהווייה הפלסטינית.**

בראשית תשמ"ב אמר על כך מדינאי אירופי דגול, אוהד אש"ף: "זה לא יכול להימשך כך! אחדות לאומית היא דבר רצוי, אך לא אם מחיר האחדות הוא ויתור על מנהיגות, ועל היכולת לקבל החלטות חיוניות." הוא לא היה האדם היחיד שסבר כי על ערפאת להפעיל את סמכותו לכפות על אש"ף החלטות אמינות, גם במ

אוניה בנמל בירות, חייך את חיוכו המרגיז והרים את אצבעותיו בסימקדוי.

● מנהיג בעור ודם

יאסר ערפאת, "ראש המחבלים" היה תמיד דמות רחוקה ומעורפלת בעיני הציבור הישראלי, דוחה ומפ"חידה, הכפייה. מישקפי-השמש והזקן הבלתי-מטופח הגבני רו רושם זה, מנחם בגין, שבעצמו אינו כליל-היפוי הגופני, הגדיר אותו כ"האיש בעל השערות על הפנים." מנהיגן של "חיות דורגליות".

השנה, תודות למילחמה, התקרב יאסר ערפאת לפתע לתחום-הראייה של האזרח הישראלי. הוא הופיע תכופות על מירקע הטלוויזיה הישראלית. כמה עיתונאים ישראלים ריאיינו אותו והביאו לציבור התרשמות בלתי-אמצעית. **כשם שהעניין הפלסטיני עצמו עבר השנה מעולם השדים והרוחות ולכש עור וגידים, כך חדל גם יאסר ערפאת מהיות פנטום ערשירי לאי, והפך אדם, מנהיג כשר ודם.**

הציבור ראה לפניו אדם נמוך-קומה, בן 53, בעל עיניים גדולות ובולטות במקצת, המרבה לחייך לעיני המצלמה חיוך מריר של "למרות הכל".

מה הפך איש זה למנהיג עליון של עם בן ארבעה וחצי מיליון נפש, הנומד במאבק בן מאה שנים, שאיבד את כל מולדתו ושכל בניו חיים תחת שילטונות זרים ומדכ"אים, ללא זכויות לאומיות, ואף אנושיות בסיסיות? רק מי שרואה אותו פנים-אל-פנים, מתחיל לתפוס את מהות כוחו של האיש, ואת מהות היחס המיוחד אליו של האנשים בסביבתו.

יאסר ערפאת אינו מנהיג פוליטי או צבאי. במובנו הרגיל של המושג, הוא תופעה הנובעת מן המציאות הקיומית של העם הפלסטיני.

יאסר ערפאת הוא בראש וראשונה סמל. הוא התגלמות ההווייה הפלסטינית, כפי שהפלסטינים עצמם השים בה.

לב ליבה של החווייה הפלסטינית המודרנית הוא תהור שתי-עוויל. כל פלסטיני מאמין באמונה שלמה ומוחלטת כי נעשה לו ולעמו עוול מילפצתי, גורא ויחיד-במינו. בעודו יושב במולדתו, שליו ונינות, ירדה עליו מפולת אנושית של עם אחר, שנותק מביתו על-ידי צוררים זרים בארץ רחוקה. בתמנות-העולם הפלסטינית, נדרשו הפלסטינים לשלם תשלום גורא עבור מעשה-ההוועה שביצעו הגרמנים ביהודים.

הנאצים חודלו שואה, והעם הפלסטיני גורש כתוצאה מכך ממולדתו.

היסטוריון יהודי, אייזק דויטשר, צייר בשעתו תמונה שונה, אך דומה: הוא הישוה את היהודים לאדם הקופץ מחלון של דירה בוערת, הנוחת על ראשו של עובר-אורח תמים והפוגע בו. משמעות המשל-חופפת את התודעה הפלסטינית.

לעיתים נדמה כי יותר מאשר לכל פיתרון מעשי שהוא נכספים הפלסטינים להתנצלות היסטורית, להכרה בעוול שנעשה להם, למרפא רוחני לפצעייהם הנפשיים. יתכן שגם בכך הם דומים לא-מעט ליהודים, שאת מקומם ב' היסטוריה הם ירשו מכמה בחינות.

התגובה הפלסטינית על האתגר של אסונם היא "אף על פי כן." יהיה גודל האסון כאשר יהיה, תהיה עוצמת המהלומות היורדות על העם הפלסטיני כאשר תהיה — הוא לא ייכנע לגורלו. הוא לא יוותר על מולדתו. הוא לא ייטמע בין עממי-ערב, גם אם ייתן לו הדבר. הוא לא יחדל מן המאבק, יימשך כפי שיימשך, ייראה חסרת-תוחלת כפי שייראה.

מול הכוח שאינרנית-לעצירה של התנועה הציונית עומד החומר שאינרנית-להוזה של העם הפלסטיני. **את הרחה הזאת מסמל יאסר ערפאת, עד כי נדמה שהוא מגלם אותה כגופו.**

סיגנונו הרגשני, התנהגותו, לבושו — כל אלה אומרים לעם הפלסטיני: אנחנו פה, לא נוותר. לא ניעלם. מכאן התופעה, שאינה מובנת בישראל: ככל שישראל הפליאה את מכותיה בפלסטינים, כן גדלה דמותו של יאסר ערפאת.